

ARKEOLOGGRUPPEN AB RAPPORT 2018:32

ARKEOLOGISK UNDERSÖKNING
I FORM AV SCHAKTNINGSÖVERVAKNING

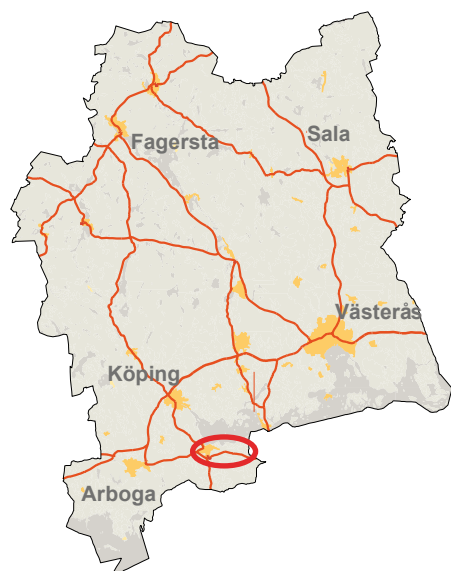
Nytt avlopp i Östertibble

Torpa 198:1
Östertibble 1:28
Torpa socken
Kungsörs kommun
Södermanland
Erica Strengbom

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB
Drottninggatan 11, 702 10 Örebro
Telefon 019-609 04 10

www.arkeologgruppen.se
arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

*Översiktskarta över Östergötlands län med platsen
för förundersökningarna markerat i rött.*

© 2018 Arkeologgruppen AB

Arkeologgruppen rapport 2018:32

Författare Erica Strengbom

Grafisk form Nina Balknäs@Högtorps Diverse

Omslagsfoto Schaktning av avloppsschakt sett från sydväst.

Foto Arkeologgruppen AB om inte annat anges i figurtexten.

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriet Dnr R50223371_180001

ARKEOLOGGRUPPEN AB RAPPORT 2018:32

ARKEOLOGISK UNDERSÖKNING
I FORM AV SCHAKTNINGSÖVERVAKNING

Nytt avlopp i Östertibble

Torpa 198:1
Östertibble 1:28
Torpa socken
Kungsörs kommun
Södermanland
Erica Strengbom
Lst dnr 431-4643-2017

Tekniska och administrativa uppgifter

Län	Västmanland
Kommun	Kungsör
Landskap	Södermanland
Socken	Torpa
Fastighet	Östertibble 1:28

Fornlämningsnummer	Torpa 198:1
Lämningstyp	bytomt
Datering	medeltid – historisk tid

Typ av undersökning	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
Länsstyrelsens beslutsdatum	2018-03-04
Länsstyrelsens diarienummer	431-4643-2017
Arkeologgruppens projektnummer	Ag 2018_09

Projektledare	Helmut Bergold
Fältersonal	Erica Strengbom

Undersökningstid	2018-06-14
Exploateringsyta	50 m ²
Undersökt yta	50 m ² , 35 löpmeter
Inmätningsteknik	Handhållen GPS
Koordinatsystem	SWEREF 99 TM
Höjdsystem	RH 2000

Arkiv

Arkivmaterial förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Digitalt arkiv

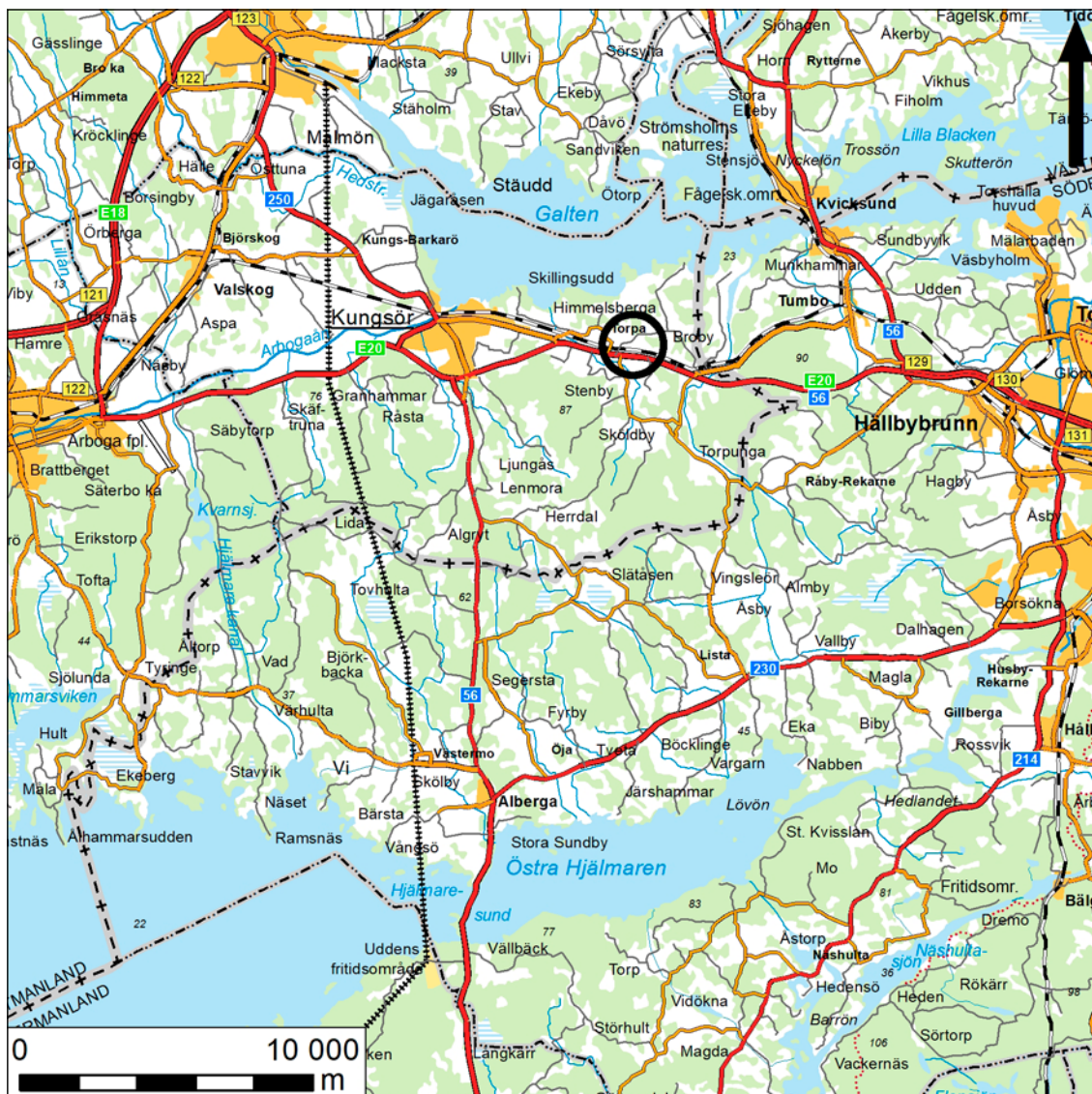
Digitala data förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Fynd

Inga fynd påträffades.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	5
Inledning	5
Bakgrund och kulturmiljö	7
Syfte och frågeställningar	8
Metod	8
Resultat	9
Tolkning	11
Referenser	12
Bilagor	13
<i>Bilaga 1. Schakttabell</i>	13

Figur 1. Karta över Östertibble med den aktuella undersökningsplatsen markerad med svart. Skala 1:250 000.

Sammanfattning

I juni månad år 2018 utförde Arkeologgruppen AB en arkeologisk undersökning i form av en schaktningsövervakning inom fornlämningsområdet Torpa 198:1 i Kungsör. Fornlämningen består av en bytomt. Schaktningsövervakningen utfördes i samband med nedläggning av ett nytt avloppssystem som grävdes i ett befintligt schakt. Uppdraget bestod i att dokumentera schaktväggarna. En sträcka om sammanlagt cirka 35 meter dokumenterades. Inget av antikvariskt intresse påträffades.

Inledning

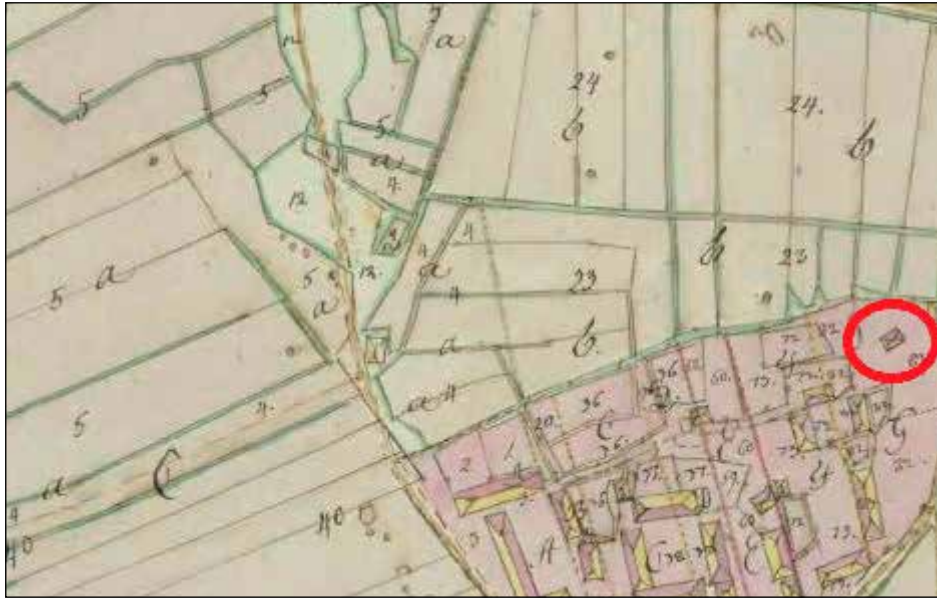
Inom fastigheten har ett äldre bostadshus rivits och på samma plats har ett nytt hus uppförts. Samtidigt anlades ett nytt avloppssystem där en äldre avloppsanläggning funnits. Gården ligger inom fornlämningsområde Torpa 198:1 som i Forsök är registrerat som en bytomt.

Fastighetsägare Per Eriksson har erhållit tillstånd av Länsstyrelsen till markgrepp inom fornlämningsområdet och Arkeologgruppen AB fick uppdraget att genomföra den arkeologiska undersökningen i form av schaktningsövervakning.

Fältarbetet utfördes av Erica Strengbom den 14 juni år 2018. Beslut i ärendet fattades den 31 januari år 2018 av Länsstyrelsen i Västmanlands län (dnr 431-4643-2017).

Figur 2. Omgivningen kring undersökningsområdet med registrerade fornlämningar. Skala 1:5 000.

Figur 3. Utdrag ur 1812 års laga skiftes karta.

Bakgrund och kulturmiljö

Undersökningsområdet tillhör Torpa socken som ligger i den östra delen av Kungsörs kommun, norr om Mälarviken Galten. Omgivningen består av odlingslandskap och är rik på fornlämningar såsom bronsåldersrösen, skärvtenshögar, järnåldersgravfält och fornborgar. Norr om undersökningsområdet finns flera registrerade högggravfält (Torpa 28:1, 29:1 30 :1 och 112:1). Sydväst om undersökningsområdet ligger Torpa 93:1, ett gravfält bestående av cirka 110 gravar, framför allt stensättningar.

Undersökningsområdet ligger i den nordöstra delen av en registrerad bytomt Torpa 198:1. Bytomten återfinns i historiskt kartmaterial från åren 1651 och 1812 (LMV T:3 274-277, T61-31.1 1812) och bebyggelseläget är detsamma som idag.

Det äldsta skriftliga belägget för namnet Tibble dateras till år 1359, men det är osäkert om belägget gäller Öster- eller Västertibble (Pettersson, Rosborg 1995). Namnet Tibble betyder nybygge och förekommer i olika varianter såsom Nybble, Nibble Öster och Västertibble och namnet har rötter i järnåldern (Svenskt ortnamnslexikon 2003).

I samband med utbyggnaden av Svealandsbanan utfördes år 1993 en arkeologisk utredning vid Östertibble, då bytomten uppmärksammades och registrerades i fornminnesregistret som Torpa 198:1 (Johansson 1993). Som en del av upprustningen av Svealandsbanan planerades även en ny planskild korsning vid Östertibble strax sydöst om det nu aktuella undersökningsområdet. Vägarbetet föregicks av en arkeologisk utredning, vilken inte gav några indikationer på fornlämningar.

År 1994 utfördes en förundersökning strax söder om Östertibble by som visade på spår av äldre åkermark (Pettersson, Rosborg 1995).

Syfte och frågeställningar

Syftet med schaktningsövervakningen var att dokumentera den del av fornlämningen som berördes av arbetsföretaget och ta tillvara fornfynd.

Undersökningen skulle klargöra följande:

- *fornlämningens utbredning inom schaktet*
- *bedömning av kulturlager, anläggningar och fynd- karaktär, mängd och bevarandegrad*
- *preliminär datering*
- *preliminär tolkning av fornlämningen.*

Metod

Arbetet hade blivit försenat på grund av maskinhaveri, så när avloppsschaktet väl skulle grävas skedde det i snabb takt, rören lades ner allt efter som schaktet grävdes, vilket gjorde det svårt att i efterhand inspektera och dokumentera schaktväggarna, varför schaktningsövervakningen kom att ske samtidigt som schaktet grävdes. Schaktningen utfördes med grävmaskin som hade en skopbredd på cirka 0,6 meter. Schaktet grävdes skiktvis ned till orörd mark. Det mättes in med handhållen GPS och ArcMap 10.3.1 användes för redigering och kartproduktion. Den skriftliga dokumentationen bestod av en övergripande schaktbeskrivning. Översiktsfotografier togs av ytan och det grävda schaktet.

Resultat

Figur 4. Schaktet sett från sydöst.

Ett cirka 35 meter långt schakt grävdes i det befintliga äldre avloppsschaktet. Schaktet grävdes cirka 1,2 meter brett till ett djup av 0,8 meter den västra delen av schaktet. Här syntes två lager gårdsgrus på den naturliga grusiga moränen. Centralt i schaktet fanns den äldre trekammarbrunnen som togs bort och ersattes av en ny större slamavskiljare. Kring den nya slamavskiljaren utvidgades schaktet till en storlek av 8x6 meter och grävdes till ett djup av cirka 2 meter. Längs den norra kanten fanns ett utfyllnadslager bestående av sandig silt blandat med stora rundade stenar, enstaka tegelstenar, murbruk och en bit cement. Lagret var som tjockast upp till 1,4 meter och har troligen tillkommit som utfyllnad kring den äldre trekammarbrunnen.

Figur 5. Plan över undersökningsområdet. Skala 1:1 000.

Tolkning

Det utfyllnadslager som framkom tolkas ha tillkommit i samband med att äldre avloppsanläggningen anlades någon gång i mitten av 1900-talet och därmed inte är av antikvariskt intresse.

Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen

Den arkeologiska undersökningen i form av schaktningsövervakning genomfördes enligt undersökningsplanen. Arbetet gick som planerat och inga avsteg gjordes från undersökningsplanen.

Referenser

Tryckta källor

- Johansson ,Å. 1993. *Arkeologisk utredning. Svealandsbanan, Eskilstuna -Valskog*. Riksantikvarieämbetet UV Stockholm 1993:102.
- Pettersson,K. & Rosborg, B. 1995. *Svealandsbanan – Eskilstuna – Valskog*. UV Uppsala rapport 1995:05.
- Svenskt ortnamnslexikon*. 2003. Red Mats Wahlberg. Språk och folkminnesinstitutet. Uppsala.

KARTARKIV

- Östertibble Geometrisk avmätning T3:274-7, 1651
- Östertibble Laga skifte T61-31:1 1812

WEBBMATERIAL

- <http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html>

Bilagor

Bilaga 1. Schakttabell

Schaktnr	Längd (m)	Bredd (m)	Djup (m)	Beskrivning
1	35	1-6	0,8-3	grävdes i väst-östlig riktning parallellt med ett uthus sedan svängde schaktet mot norr och grävdes fram till åkerkant.

Arkeologgruppen AB

RAPPORT 2018:32

